

VÄSTRA VÄTTERLEDEN

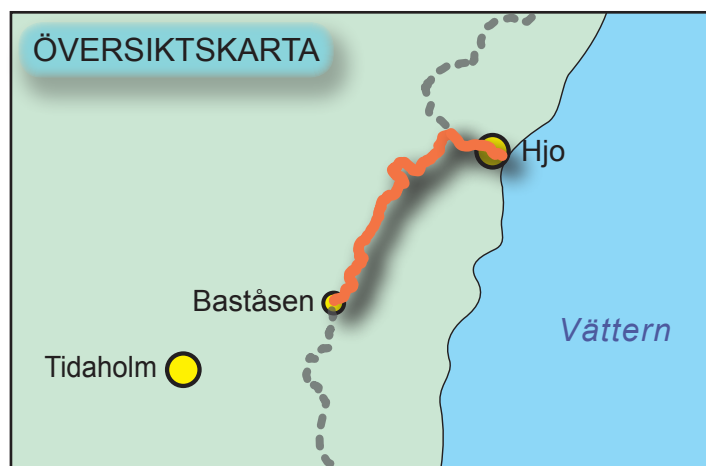
Etapp 5. Hjo - Baståsen 23 km

www.skaraborgsleder.se

Rev 16 september, 2014

Välkommen på en kontrastrik vandring. Etappen tar dig från det lättvandrade och vackra kulturlandskapet vid Vätterstranden till den böljande och barrskogsbevuxna mon längs Hökensås. Leden passerar bl a många spår av torpare och backstugusittare. Etappen passar utmärkt för kortare promenader längs Hjoåns dalgång, vilken ligger centralt i Hjo. Sträckan kan även kombineras med andra etapper till en riktigt lång vandring.

LEDEN

Mellan Hjo och Mullsjön passerar leden ett platt och mycket lättvandrat landskap. Etappens södra del är däremot mer kuperad och då leden går över en serie långa åsar. Leden följer bra stigar, ibland en lågtrafikerad väg och närmare Hjo även en banvall. Bekväma skor rekommenderas. Västra Vätterleden är markerad med orange färg på träd, stolpar och pilar. Punkterna nedan hjälper dig att planera vandringen efter dina förutsättningar.

Startpunkter: Etappbeskrivningen utgår från **Hjo** som har bra bussförbindelser och parkering nära ledens startpunkt. Strax söder om Mullsjön ligger **Åkarp** som är en alternativ startpunkt med busshållplats för linje 320. Baståsen saknar bussförbindelse. Däremot finns en hållplats för linje 405 vid **Rödåkra**, ca 1 km väster om Baståsen. Se A, C respektive I under Service.

Logistik: Från ledens startpunkt vid hamnen i Hjo till delningen vid Stämmorna är det 3,8 km. Vid delningen ansluter Västra Vätterledens etapp 4 norrut mot mål som Mölltorp (36 km) respektive Tibro (29 km). Etapp 5 fortsätter dock söder om Mullsjön mot Baståsen. Från Stämmorna är det 1,3 km till Åkarp och ytterligare 5,3 km till vindskyddet vid Hedsmossen. Från Hedsmossen är det slutligen 12 km till Baståsen där Västra Vätterledens etapp 6 överlappar mot Hökensås Semesterby.

Boende: Hjo har ett brett utbud av alternativt boende (hotell, vandrarhem, rum och camping). Vindskydd finns vid Hedsmossen. Se A och F under Service.

Vattnet i våra sjöar och vattendrag håller en generellt hög kvalitet, men då vi inte kontinuerligt tar vattenprover kan vi inte lämna någon garanti. Är du osäker bör du koka eller filtrera vattnet. Vi rekommenderar dock att du tar med vatten för hela etappen då sträckan har få säkra vattenflöden.

LANDSKAP, NATUR & MÄNNISKOR

Landskap söder om Mullsjön formades för ca 12 500 år sedan, dvs i slutskedet av den senaste istiden. När den ca 1,5-2 km tjocka inlandsisen försvann översvämmas området istället av den Baltiska issjön. Det var en enorm sjö av smältvatten, vars vattenyta låg ungefär på nuvarande 150 m ö h. Bitvis går du alltså på mycket gammal sjöbotten. Isranden rämnade norr om Billingen och Baltiska issjön sänktes successivt med närmare 26 m. Ett nytt hav uppstod som vi kallar Yoldiahavet. Dess vattenyta låg på nuvarande ca 125 m ö h, dvs det mesta av landskapet utom marken vid Hjo stad kom då att ligga ovanför vattenspegeln.

Från Hjo följer leden det kommunala Hjoådalens naturreservat som även har Natura 2000 status och är ett lättvandrat och populärt promenadstråk. Längs Hjoån sträcker sig ett lövskogsbälte med bl a klibbal vid åkanten. Söder om Mullsjön går leden genom ett landskap med barrskogsbevuxna sand- och rullstensåsar som är en del av Hökensås.

Ett flertal fynd av stenyxor visar att de första människorna dök upp redan på stenåldern. En mer bofast befolkning etablerade sig relativt tidigt då trakten kring Hjo erbjöd många fördelar. Den bördiga jorden längs Vätterstranden kallas av goda grunder Guldkroken. Hjoån har flera vattenfall som kunde utnyttjas för kvarnar och diverse industrier. Hjos läge vid Vättern var en annan viktig faktor för transport av varor. Speciellt på medeltiden då Sverige var ett relativt väglöst land. Den kyrka i Hjo som brann ned 1794 var från 1200-talet, klostren på östra sidan av Vättern utnyttjade tidigt hamnen, stadskärnans gatunät är i stort oförändrat sedan 1300-talet och Hjo var på 1400-talet en etablerad handelsplats. De äldsta bevarade stadsprivilegierna är från 1586. I slutet av 1800-talet blev Hjo en kurort. Den vackra stadsparken och några tidstypiska trävillor längs Vätterstranden minner om kurortsepoken. Även den smalspåriga järnväg som anlades i slutet av 1800-talet bidrog till att hamnen och sjöfarten utvecklades. Bl a använde Vulcans tändsticksfabrik i Tidaholm järnvägen för att hämta aspvirke via hamnen i Hjo. År 1990 tilldelades Hjo Europa Nostras silvermedalj för den väl bevarade trästaden. Leden passerar även Långeruder som i slutet av 1800-talet hade fler innevånare än Hjo stad. Långeruder, eller "Krösaskövde" som man ibland sa, var en fattig backstugeby som bl a försörjde sig på att klistra tändsticksaskar åt Vulcan i Tidaholm. Söderut kommer du av och till att gå på den gamla vägen som via Långeruder förband Hjo med Tidaholm. Vägen fanns redan på 1700-talet och användes bl a för transporter mellan Långeruder och Vulcan.

NÅGRA ENKLA REGLER

- Var alltid försiktig med eld. Använd anvisade eldplatser och släck ordentligt. Eldningsförbud råder alltid i naturreservat och omfattar ibland hela regionen vid torra perioder.
- Skräpa inte ned i naturen. Använd de soptunnor som finns utmed leden.
- Terrängkörning är förbjuden i naturen och på lederna.
- Visa hänsyn till närboende. Följ leden.
- Undvik vandring under älgjakten.
- Gå inte över åker med växande gröda.
- Fiske är endast tillåtet med fiskekort eller markägarens medgivande.

VIKTIGA TELEFONNUMMER

- **Hjo Turistbyrå**, tel 0503-352 55.
- **Hjo kommun**, tel 0503 - 350 00.
- **Nummerupplysningen**, tel 118 118.
- **Nödsituation**, tel 112.

LEDBESKRIVNING

1. **Hjo** är en stad med gamla anor. Dels gav Hjoåns fall bra förutsättningar för att utnyttja vattenkraften, dels är jorden bördig och dels var läget vid Vättern viktigt för handeln. Ta gärna en titt på den gamla trästaden. Gatunätet i centrum är i stort sett oförändrat sedan 1300-talet. Hamnen är en trevlig kortare utflykt. Stadsparken norr om hamnen minner om kurortstiden. Parken i tysk stil med sitt vackra promenadstråk längs Vätterstranden är ett populärt utflyktsmål. Se även A under Service.

2. **Naturreservat Hjoåns dalgång** följer ån ned mot Hjo. Informationstavlor berättar ingående om natur, kvarnar och industrier mm.

3. Leden följer den lättvandrade banvallen där **Hjo-Stenstorps järnväg** en gång gick. Sträckan var en del i det västgötska smalspårsnätet.

4. **Stampens Kvarn**. I 1696 års karta benämns platsen Skägge Kvarn och på 1720-talet heter den "Stampekvarn". Här lär ha funnits en benstamp. Benmjöl var en tidig form av gödningsmedel på åkrarna. Se även B under Service.

5. Vid **Stämmorna** regleras vattennivån i Mullsjön. Hit kunde man förr i tiden ta det smalspåriga tåget från Hjo och besöka den fina badplatsen som låg här.

6. **Mullsjön**. Från sjön tog man fram till år 1934 upp järnmalm. Malmen lär ha en järnhalt på omkring 30 procent och verksamheten var ganska lönsam. Mullsjön har över åren sänkts med ca 3 m, vilket starkt minskat sjöns areal.

7. **Missveden** var en by fram till skiftet år 1860. Tre gårdar blev kvar medan de övriga sju fick flytta till nya boplatser. Missveden ligger vackert i slutningen ned mot Mullsjön.

8. **Långeruder** var för hundra år sedan en relativt stor by. Se Landskap, Natur & Människor.

9. **Högaliden** är omnämnd i 1561 års jordebok. Här fanns ett 60-tal små åkerlappar i ett terrasssystem. Det berättas att den siste brukaren fick gå en sväng på hösten för att kontrollera att han inte missat något. Se även E under Service.

10. **Stutahemmet** är ett torp, omnämnt år 1632 som "Cronohemman 1/8 mantal". Det var bostad för sk kronoskyttar (uppsyningsmän för jakt). Strax intill låg Stutahems krog som försåg de resande från väster på väg till Hjo med brännvin och smörgåsar.

11. **Rapperyd** var ett av de många torp som låg längs den gamla vägen. Torpet är omnämnt 1795 och låg då under Almnäs. Det var även en plats där ungdomar i trakten brukade samlas och umgås. Några stora odlingsrösen vid vägen vittnar om var Rapperyd låg.

12. **Håkahemmet** benämns år 1563 som kronotorp. Ursprungligen hette platsen Bennettsz-törp. Då närmaste kvarn fanns 1,5 mil bort lät man i mitten av 1800-talet bygga en kvarn. Kvarnen hette Almenäs Qvarn och låg vid den bäck leden passerar.

13. **Getaryggen**. Leden följer här en lång och vacker rullstensås som även är gräns till fyra socknar och två kommuner: Norra Fågelås, Södra Fågelås, Korsberga och Fröjereds socknar samt Tidaholms och Hjo kommuner.

14. **Kärrabo** var enligt jordeboken år 1563 ett klosterhemman med 1/2 mantal. På den tiden stavades namnet Kierreboll. Kärrabo blev senare ett torp där folket mestadels arbetade i skogen åt Almnäs. Liksom andra platser varierade egendomens standard

över åren. I en text från 1697 stod "Kiärebodh berättas 1681 ha varit ett gott hemman - nu växer uti eldstaden en stor gran". 1736 döms frälsebonden Per Persson att betala 115 riksdaler silvermynt för att olovligt ha avverkat skog. Då han inte kunde betala ändrades domen: "I brist på Penningeböter afstraffas Per Persson med 39 Par Spö, 2 slag af vardera Paret". En annan bosättare var Skölda-Lotta, änka efter soldaten Erik. Hon levde bl a på att baka och sälja småkakor. Bland de sista som bodde här var Levin och Augusta Sörman med sin stora barnaskara. De fick tolv barn. Vid vägen syns grunden till en ladugård som revs i slutet av 1990-talet. Se även G under Service.

15. **Pershov** var ett av ganska många soldatboställen i trakten. Pershov låg under gården Skråmmen. Den första soldat som bodde här var Jöns Bengtsson som blev antagen 1673. Platsen förknippas dock med ett par andra personer. Knekten Karl Larsson Kollén lär ha varit en riktig hårding. År 1859 var Karl med på Karl XV:s kröning i Stockholm. När ett befäl kallade Karl för "bonnknekt" slet han av befälets gradbeteckningar och gav honom stryk. För det tilltaget dömdes knekten till döden, men benådades senare av kungen och 1872 erhöll Karl Svärdsmedaljen. Karl byggde även upp Karlshov som ligger strax norr om Pershov. Dan Korn skrev boken "De som aldrig sett havet", en varm bok om enkla människor på landsbygden. En av berättelserna handlar om Gunnar Hansson, även känd som "Fransa Gunnar". Han ägde både Pershov och Karlshov. Pershov ägs numera av FFKs hembygdsförening. Se H under Service.

16. **Stor-Annersa**, Anders Pettersson, förknippas med två torpstugor. Där pilen pekar stod ett hus byggt på 1890-talet dit Stor-Annersa flyttade runt sekelskiftet. Runt 1905-10 sålde han stugan för 400 kr varefter han flyttade ut i ladugården till kon där han inrättade en vrå för sig själv. Han bodde kvar där till 1920-talet. Det kan nog vara svårt att idag förstå hur hårt fattigdomen drabbade människor i Sverige för bara hundra år sedan.

SERVICE

A. **Hjo**: I tätortskartan är busstationen (trafikupplysning, tel 0771-444333), åretrunt-öppna WC, turistbyrå och två långtidsparkeringar markerade. Långtidsparkering kräver parkeringstillstånd, som jämte information om boende mm tillhandahålls av turistbyrå, tel 0503-352 55, Bangatan 1B.

B. **Stampens Kvarn**: Restaurang med uteservering i trevlig kvarnmiljö. Tel 0503-10 551. Obs att kvarnen ligger på södra sidan om Hjoån. Se skyltning.

C. **Åkarp**: Busshållplats för linje 320. Trafikupplysning Västtrafik, tel 0771-44 43 33.

D. **Kallkälla**: En avstickare går till kallkällan.

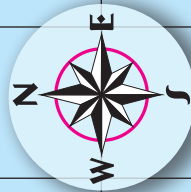
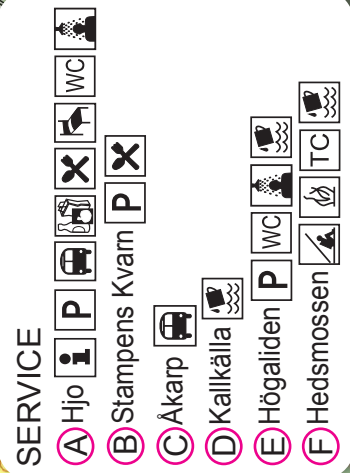
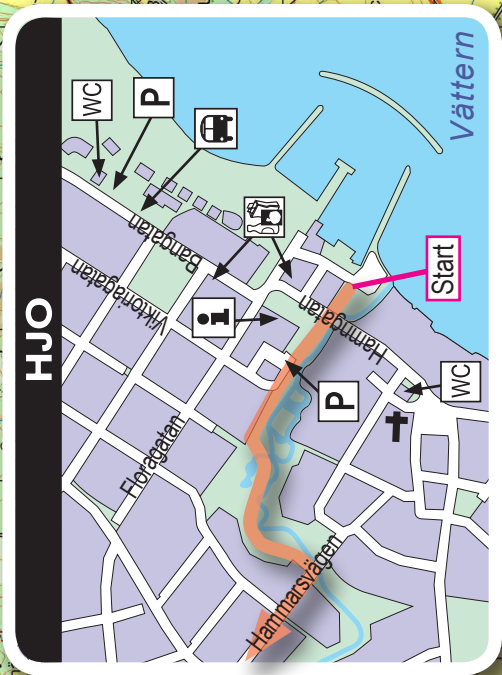
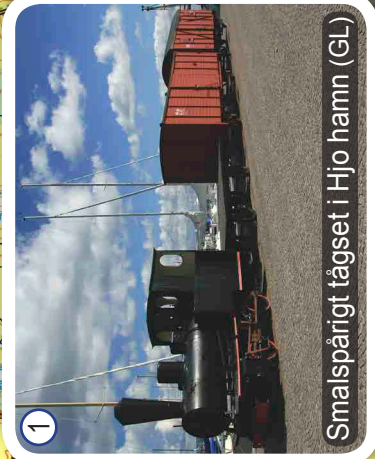
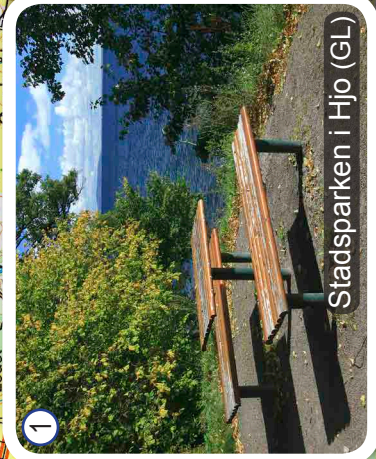
E. **Högaliden**: Motionscenter med spår, dusch, samt parkering. Lokaler är tillgängliga dag- och kvällstid. Dricksvatten finns tillgängligt från kran på utsidan.

F. **Hedsmossen**: Vindskydd med eldplats. Kort avstickare till en brunn med handpump. TC och en mindre parkering ca 150 m söderut.

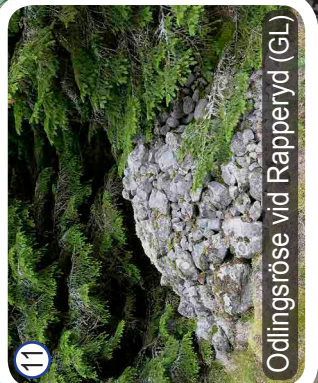
G. **Kärrabo**: Bordsgrupp och TC. En kort avstickare går till en kallkälla.

H. **Pershov**: Avstickare till bordsgrupp och TC.

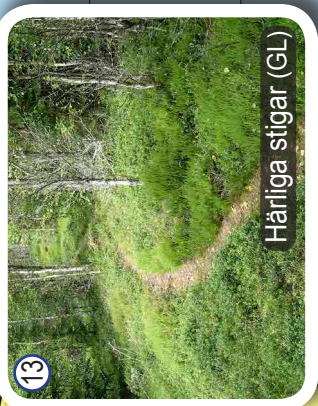
I. **Rödåkra**: Hållplats i vägkorset 1 km väster om Baståsen. Linje 405 går enbart under skolsäsong. Trafikupplysning Västtrafik, tel 0771-41 43 00.

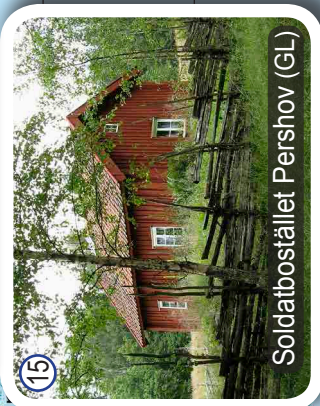
© Lantmäterverket Gävle 2008.
Medgivande I 2008/1131.
Gäller till 2011-06-01.

Odlingröse vid Rapperyd (GL)

Hårliga stigar (GL)

Soldatbostället Pershov (GL)

Vättern

Västra Vätterleden, Etapp 6
(Baståsen - Semesterbyn)

SERVICE

Kårebo	Pershov	Rödåkra

SYMBOLER

Skala 1:50 000 (A3)

0 1 2 3 km

Trycksak producerad av Hjo kommun
Fotoni: Glenn Larsson (GL)

© Lantmäterverket Gävle 2008.
Medgivande 12008/1-131
Gäller t o m 2011-06-01